Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий" редакций.

Йошкар-Ола 9-ше номеран школышто стрелковый кружокын занятийыштыже мелкокалиберный винтовкым тунемыт. Занятийым Скулкина А. П. эртара.

Выбор кече—пайремна

Колоныымыше декабрь—
Выбор кече—пайремна.
Райсоветыш, ялсоветыш
Депутатым сайлена!

Калык илыш верч
тыршалшым,
Пиалнам кӧ чеверта—
Ме тугай ен верч
йӱкнажым
Выбор кечын пуэна.

Йыр теледше илышнажым
Сылнын-сылнын тӱзатен,
Ончык-ончык—
коммунизмыш
Каена ме Сталин ден.
Колхознаже ямле лийын,
Пеледалын илышнат.
Сталин вождым
йӧраталын,
Мурена ме чыланат!

Й. Ванюш.

Волжский район,
Ашланка ял.

Йошкар-Ола пионер пӧртыштӧ. Снимкыште (шола гыч пурлашке) пионер-шамыч Горшкова Таня, Онучина Тамара, Котомкина Галя, Шадрина Муза да Волкова Вера пионерский комнатыште модыт.

Фото М. Чуршуковын.

МЕ ПОЛШЕНА

Мемнан школын 8-ше ден 9-ше класслаште тунемше-комсомолец-шамыч местный Советлашке сайлаш ямдылалтмаш паша дене агитаторлан ыштат. Тӧве Мамаев, Бирюков, Каменщиков йолташ-шамыч избиратель-шамычлан местный Советлашке сайлыме нерген Положенийым умылтарен пытареныт. Кызыт нуно районный ден сельский Советлашке депутатлан выдвигатлыме кандидат-шамычын илышышт да пашашт нерген умылтарат.

Пионер ден тунемше-шамыч окружной ден участковый избирательный комиссий-шамычын пӧртышштым сылнештараш, лозунг-шамычым возаш, пырдыж газетым лукташ полшеныт. Тиде пашаште эн активно Кузьмина Мария, Малинин В., Бирюков, Петухов Петр, Лебедев да Каменщиков участвоватленыт.

Ме ончыкыжымат общественный пашаште активно участвоватлаш тӱҥалына.

Бирюков Иван.

Куженер район,
Йыван-сола средний школа.

Кугу вий

Мемнан школын старший класслаштыже тунемше-шамыч,—чылаже 25 ен местный Советлашке сайлыме паша дене агитатор-шамычлан полшен шогат. Тиде кугу вий. Нуно чылаже 106 избирательлан сайлыме нерген Положенийым умылтареныт.

Ты пашаште эн активно Волков Гури полшен.

Смелов Миша.

Звенигa район,
Кужмарский НСШ,
7-ше „А" класс.

НАЛМЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВЫМ ШУКТАШ КӰЛЕШ

Мый тунемме ийын тӱҥалтышыштыже сай да отлично гына тунемаш, дисциплинемат отлично лиеш манын обязательствым нальым.

Изиш тунеммеке налме обязательствем монденам. Урок годым воктенем шинчыше йолташ-шамыч дене мутланем ыле, кӱлеш огыл паша денат заниматленам. Садлан мыланем туныктышо-шамыч чӱчкыдынак замечанийым ыштат ыле. Тыге, урокышто толашен, адак вес паша дене заниматлен шинчымем дене тунеммаште шеҥгелан кодаш тӱҥалым: русский йылме да конституций дене „плохо" отметкым нальым.

— Шура, тый сай отыште, мемнан чумыр классым подводитлет. Вет ме 7-ше „А" класс дене соревноватлен тунемына, а тый начар отметкым налат,—манын мыланем йоча-шамыч чӱчкыдын ойленыт.

Чынак, мый шкеат начар тунемынам да классымат шеҥгек шупшынам. Тыге кугу йоҥлышым ыштенам. Обязательствем монденам, тудым шуктышаш верч тыршен омыл. Садланак урокым сайын колыштмаш уке ыле.

Налме обязательствым шукташ кӱлмӧ нерген мыланем туныктышо-шамычат, пырля тунемше йолташ-шамычат ойленыт. Мый тидын нерген келгын шоналтышымат, тӧрланаш мутым пуышым.

Кызыт мыйын ик начар отметкемат уке, урокышто внимательно, сайын колыштам. Ынде мыланем ик туныктышат замечанийым ок ыште.

Соревноватлымаште шкенан классым ончык лукшаш верч уло вием дене тыршем.

Симонов Александр.

7-ше „Б" класс,
Медведево НСШ,
Йошкар Ола район.

Мемнан школын активистше-шамыч

Ме Кужмарий неполный средний школышто тунемына. 7-ше классыште Кукарев В., Александров Ваня, Речкин Ваня, Короткова Нюра тунемыт. Нуно школыштына общественный пашам активно ыштат, тунеммашат вараш огыт код. Кызыт нине йолташ-шамыч мӧҥгыштышт ачашт ден аваштлан местный Советлашке сайлыме нерген Положенийым лудын пытареныт.

Тыге нуно агитаторлан кугу полышым ыштеныт. 5 декабрьыште тунемше-шамыч вий ден избиратель-шамычлан „Салика" пьесым модын ончыктымо. Спектаклым ончаш избиратель-шамыч пеш шуко погыненыт ыле.

Яперов Вася,
Козырев Миша.

Ронго район.

Сталин йолташлан посвящатлыме выставка

Вашке Харьковский пионер Дворецыште самырык художник-шамычын Сталин йолташлан посвящатлыме сӱрет-шамыч выставка почылтеш. Выставкылан шуко йоча-шамыч сӱрет ден скульптур-шамычым ямдылат. Теве: Юра Стаханов „Сталин самырыкше годым йӧратыме книгажым лудеш" тема дене гравюрым ямдыла. Наум Капельников Сталин йолташын портретшым сӱретла. Аныкеева ден Руднева Сталин йолташын портретшым вышиватлат.

128 ияш—окружной избирательный комиссий член

Бухара деч 56 километр ӧрдыштӧ, Сталин лӱмеш ял озанлык ар·ельыште (Свердловский район) 128 ияш колхозник Ходжамберды Тухтаев ила. СССР Верховный Советыш сайлыме годым тудо агитаторлан пашам ыштен. Тудын Советский власть деч ончыч кресаньык-шамычын нелэ илышышт да кызытсе пиалан илыш нерген ойлымыжым чыланат куанен колыштыныт.

Кызыт Тухтаев окружной избирательный комиссий член.

Узбекский ССР Совнарком Ходжамберды Тухтаевлан персональный пенсийым пуаш ыштен.

Армянский ССР-ын столицыже — Ереван. Абовян лӱмеш площадь.

Честный ыштымаш

Велье-Родионовка ял гыч улшо (Рязанский область) Ваня Ежов ден Миша Якушев чодра гыч пӧртылшыштла корнышто портфельым муыныт. Туштo ценный документ да кок тӱжем наре окса улмаш. Ваня ден Миша мумо портфельым ял советыш намиен пуэныт.

ХРОНИКА

Дагестанский АССР Совнарком Сулейман Стальскийлан памятник проектым утвердитлен. 8 метр кӱкшытан памятник 1940 ийыште Махач-Калаште Приморский паркеш сооружатлалтеш.

115

Ик гана (тиде 1913 ийыште лийын) Нижегородский губерниысе (кызытсе Горьковский областьысе) Васильево слобода денысе рыбалкыш йоча-шамыч ногыненыт да известный авиатор Уточкинын тока гына Ниж ний Новгород ӱмбалне чонгештылмыже нерген кутыркаленыт. Тидым изи, индеш ияш Валерий Чкалов шокален колыштын.

— Мыланем чонгештылаш эше ондак,—шонен Валерий,—ну, тугеже мый чонгештылаш тунемаш тӱҥалам.

Тидын деч вара Валерий Чкалов ала-кушто мумо кугу парусиновый зонтым налын, йоча-шамыч дене пырля колокольныш кӱзен. Нуно тушеч „чонгештынешт" улмаш. Но Валерийын йолташыже-шамыч кокла гыч иктыжат тӧрштен огыл. Тунам Валерий зонт дене шке тӧрштен, мландеш чот пернен да ятыр кече коштын кертын огыл.

Отвага да лӱддымылык, чытен кертмаш да целыш шуашлан упорство—тиде замечательный качество дене ончыкылык великий летчик В. П. Чкалов йочаже годсек ойыртемалт шоген.

Ий-шамыч эртеныт. Богатырский онган, атлет гай капан кочегар Валерий Чкалов летчик лияш шкаланже задачым шынден.

Валерий Павлович Чкаловын „воздушный илышыже" 17 ияш гыч тӱҥалын. 1921 ийыште тудо Егорьевский авиационный школыш пура. Тунемме жапыште Валерий Чкалов шкенжын талантливый летчик улмыжым ончыктен.

Летчик-истребитель квалификацийым налын, Чкалов Ленинградский краснознаменный истребительный эскадрильыш кая.

* * *

... Балтийский флотын шыже маневрже-шамыч каен шогеныт. Кенета „Марат" флагманский корабль дене радиосвязь кучымаш кӱрылтын.

Эскадрильын командирже шке декше эн сай летчик-шамычым—Чкаловым да Леонтьевым ӱжыктен.

— „Марат"-ым муаш кӱлеш. Тендам когыньдам колтем. Кок шинчаге ончыза,—каласен тудо.

Кӧжгӧ йӱк дене Чкалов эркынрак каласен:

— Спокойный лийза, командир йолташ, шуктена!

Кок машиныжат аэродромым авырыше нугыдо тӱтыра коклаш йомыныт.

Кум шагат гыч эскадрильын командирже деке посыльный ек куржын миен да тудым Ораниенбаум гыч телефоныш кӱштат манын каласен.

Чкалов звонитлен. Тудо пеш кугу мардежан да начар йӱгечан годым флагманский корабльым кычалшыжла почти йӧршын вӱд ӱмбак волен да кажне вашлийме корабльласе надпись-шамычым луден. Тыге тудо „Марат"-ым муын да тудын палубышкыжо вымпелым кудалтен, а шкеже Ораниенбаум лишан волен шинчын. „Чыла порядкышто".

Шкенжын лӱддымылыкшым, хладнокровный улмыжым замечательный летчик ик гана веле огыл ончыктен. Высший пилотаж пашам чаплын шинчен, Чкалов икте почеш весе 250 мертвый петлям ыштен. Шке истребительже дене тудо Ленинградыште Троицкий кӱварын фермыже-шамыч кокла гыч чонгешта.

Летчик-истребительлан пашам ыштымыже годым Менжинский лӱмеш заводышто Чкалов кажне испытатлыме машина деке кугу йӧратымаш да осторожность дене обращатлен.

1935 ийын 2 май Валерий Павловичын ик эн пиалан кечыже—тудо Сталин йолташ дене вашлийын. Иосиф Виссарионович Чкалов деч шокшын йодын, молан тудо критический минутлаште парашют дене ок пайдалане, а машиным утараш тӧча.

Тидлан Валерий Павлович „Самолет—кугу ценность, тудо—государствын достояниже да тудым аралаш кӱлеш,—манын вашмутым пуэн.

— Тендан илышда мыланна керек-могай машина дечат шерге!—великий вождь тудлан каласен.

Чкалов тиде вашлиймаш деч вара электризованный г а й коштын.

„Мемнан прекрасный родинылан служитлаш мыйын, пуйто, пеш кугу вий ешаралтын",—тиде вашлиймашым шарнен, Валерий Павлович ойлен.

А варажым вашке Ленин орден дене наградитлыме отважный летчикын илышыже эре утларак раш да раш пеледаш тӱҥалын.

1936 ий. Чкаловын знаменитый тройкыжо сталинский Москва—Удд остров маршрут дене пеш чапле чонгештымашым ышта. Чкалов ыштыме сеҥымаш-шамычешыже ок шогал. Тудо эше утларак кугу перелетлан ямдылалтеш.

Чкаловын, Байдуковын да Беляковын Москва гыч Северный полюс коч Америкыш пеш чапле перелетыштлан пӱтынь передовой человечество куанен.

Чкаловын Москвашке толмо кече годым Щелковский аэродромышто тудын деке изи йоча шеҥын пурен. Тудо Валерий Павлович деке смело миен да каласен:

— Чкалов чӱчӱй, пӱгырнӧ, мый тыйым ӧндалам!

Тунам пионер-шамыч Чкаловлан пеледышым пуаш тӱҥалыныт.

Йоча-шамычлан Валерий Павлович шкенжын яра жапшым чӱчкыдын ойрен. Йоча-шамыч великий летчикым эре кугу куанымаш дене вашлийыныт. Шуко школа-шамычлаште Валерий Павлович лийын, тидын деке нуно моктанат.

Нелепый случай летчикын—Советский Союзын Геройжо Валерий Павлович Чкаловын, шке родинын пламенный патриотшын чапле илышыжым кӱрлын. Тудо испытатлен чонгештымаш годым к о л е н. Ленин—Сталин партийлан, советский калыклан мучашдыме преданный сталинский соколын лӱмжӧ авиацийын историйышкыже мужество да отвага символ семын пура.

Калыкын й ӧ р а т ы м е В. П. Чкаловын образше миллион-шамычын шӱмыштышт курымеш илаш тӱҥалеш.

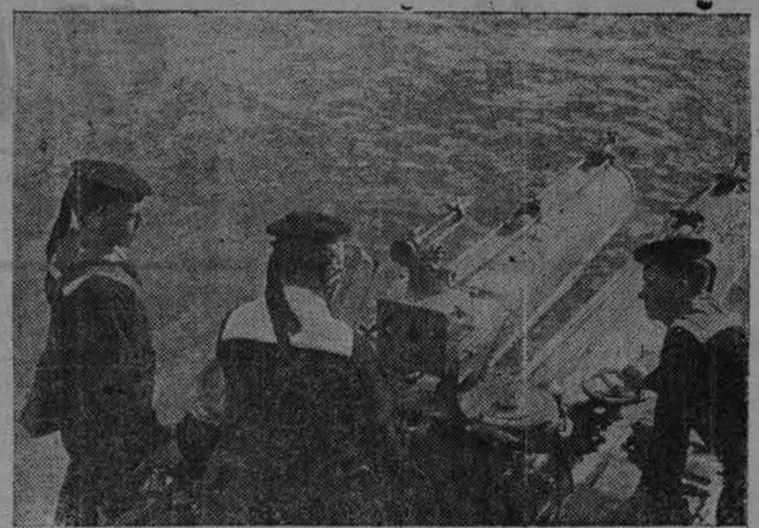
Б. НАУМОВ.

И. В. Сталин ден В. П. Чкалов. 1936 ий.

Валерий Павлович Чкалов Игорь эргыже дене 1938 ийыште Москва лишне лийше авто-мотогоночный соревнованийыште.

Отделений командир С. Н. Филипповын торпедный постшо Н-ский корабльыште (Черноморский флот) эн сайлан шотлалтеш. Постын чыла боецышт боевой ден политический подготовка дене отличник улыт. Снимкыште: торпедный аппарат воктене. Шола гыч тӱржӧ С. И. Филиппов йолташ.

Ленинградский военный округ штабын

Оперативный сводкыжо-шамыч

11 декабрьыште мемнан войска-шамыч чыла направлений денат ончыко каеныт. Ме Питкяранта олам (Ладожский ерын северный серыштыже)—Сердобольскышко кайше кӱртньӧ корнын головной станцийже да КК 50 Мурманский направлений дене Сипрола ден Муурила селам налынна.

Пыл пеш лапка улмылан лийын авиацийын боевой действийже лийын огыл.

* * *

12 декабрь мучко мемнан войска-шамыч чыла направленийыштат ончык каен шогеныт.

Ухтинский направленийыште ме госграница деч 92 километр западышкыла **Марка-ярви** местечкым налын улына.

Петрозаводский направленийыште мемнан войска-шамыч **Хунтила** селам (Ладожский ерын серыштыже) да **Питкяранта** гыч **Сердобольышкыла** кӱртньӧ корнысо **Копнинойя** станцийым налыныт.

Тӱтыран да пылан кечылан лийын авиацийын боевой действийже лийын огыл.

* * *

13 декабрь. **Ухтинский** направлений дене мемнан войскана-шамыч госграница деч 105 километрлан ончыко каеныт.

Петрозаводский направлений дене **Питкяранта—Сердоболь** кӱртньӧ корно дене **Китель** местечкым ден станцийым налынна.

Ийгече начарлан лийын авиацийын боевой действийже лийын огыл.

Кугу Ферганский каналлан И. В. Сталин йолташын лӱмжым присвоитлыме

Кугу Ферганский канал строительство пашаште участвоватлыше-шамыч погынымашын да Узбекский ССР руководящий партийный ден советский орган-шамычын йодмыштым удовлетворитлаш да кугу Ферганский каналлан **И. В. Сталин** йолташын лӱмжым присвоитлаш СССР Верховный Совет президиум Указым луктын.

Героический марш

Мурманский направлений, 6 декабрь. (ТАСС спецкорр.). Н-ский часть исходный позицийым коден, нигунам лийдыме переходыш выступитлен, кудым праваже денак героический манаш лиеш.

... Йӱштӧ полярный йӱд. Шем пыл вошт коклан ошалге тылзе коеден. Ончылно граница кия, а тудын вес могырышкыла—дикий, суровый вер: тыштат-туштат кӱкшӧ курык-шамыч, ер да энгер-шамыч. Нимогай корнат уке!

Пӱчӧ ден эн искусный охотник-шамычын г ы н а коштын кертме, ен коштдыдымо изи корнышла дене боец-шамыч колонна ончык каен. Кажне красноармеец—шокшо ужгам, портышкемым чиен да нелэ каскым упшалын—шке ӱмбаланже ранецым, противогазым, вӱдан флягым, винтовкым, кугу запас продовольствий ден боеприпасым нумалын. Станковый пулемет-шамычымат кид дене нумал кояш логалын. Связист-шамыч полевой телефон-шамычым да кабелян катушка-шамычым тупешышт нумал нангаеныт.

Луман курыклам сеҥен эртен, курыкла к о к л а с е энер ден ерлашке кылмыде кодшо верлашке пурен каеден, кылме кугу кӱ-шамыч дене да тыгыде кустарник дене леведалтше долина-шамыч гоч вончен, боец-шамыч командир ден комиссар-шамыч почеш чарныде ончыко каеныт.

Походный колонныште икмыняр медицинский сестра, военный фельдшер да врач-шамыч лийыныт. Боец-шамыч дене пырля нуно переходын уло нелыжым нумалыныт. Нуно медикамент, противогаз да провиант-шамычан нелэ тюкым нумалыныт.

23 час жапыште часть 40 километрым каен. Тыгай м а р ш ы м совершитлыше боец-шамычын героизмыштым умылашлан тидым каласымат сита, что РККА-н действоватлыше наставленийже-шамыч почеш кеҥежым курыкан условийлаште частьын суточный переходшо 15 километр определитлалтеш.

Н-ский часть, кудын деч моктаныше бело-финский войска-шамыч лӱдын куржыныт, шке боевой приказшым честь дене да чап дене шуктен.

Эрдене ме Тбилиси гыч лекна. Поезд запад велыш, Грузинский республикын Карталини курыкышкыла, писын кая. Ме м е м н а н вождь—Сталин йолташын родинышкыже, Гори олашке каен улына.

Окна гыч курык-шамыч койыт, курык ӱмбалне чашкер да пӱнчӧ-шамыч кушкыныт. Теве ял койын кодеш, кӱртньӧ корно станций-шамычым эртен каена. Мухета ден Метенийым эртен каймек, паровоз шола могырыш савырныш да Уйлис-Хоце воктеч эртен кайыш.

Мемнан вагоныш проводник тольо. Тудо талын каласыш:

— Вес станций—Гори!

Вагонышто улшо-шамычым чылаштымат куанымаш авалтен, чыланат верышт гыч тарваненыт. Тиде линийыште—Гори пытартыш остановка огыл, но умбакыже паровозлан й ӧ р ш е ш пуста составым нангаймыла койо.

Великий Сталин деке йӧратымаш, тудын илышыж ден пашаж деке интерес вождьын шочмо да йоча годсо илышыжым эртарыме Гори ола лу тӱжем дене экскурсант-ш а м ы ч ы м привлекатла. Вот кызытат тышке Тбилиси гыч тунемше-шамыч, украинский ученый-шамыч, армянский физкультурник-шамычын группышт толыныт.

* * *

Курыкла коклаште Гори ола шуйналтын. Кугу каҥде автобус мемнам олашке нынгайыш. Первый аҥысыр уремыште кудална. Вара кугу, сылне у кӱвар гоч лекна. Кӱвар йымалне Кура энер лӱшкен йога. Кӱварым лекмек, лопка уремыш пурышна. Асфальтироватлыме корно дене курык могырыш кудална.

Мӱндырнӧ средневековый крепость—Горис Цихе коеш. Легенда-шамыч тиде крепостым Тамара кугыжа ыштен манын ойлат. Но кызыт ынде пале: крепостьым Тамара кугыжа деч ончычак строитлыме улмаш. Тиде крепостьлан тӱжем кум шӱдӧ ий наре шуын. Персиец-шамычын турк калык ӱмбак кержалтмышт годым олаште илыше-шамыч шке погыштым крепость кӧргеш арален коденыт. Тиде д р е в н и й крепостьын пырдыжше-шамыч илыме курмалтышт шуко кредалмашым ужыныт.

Кызыт крепостьын эн кӱкшӧ верешыже вич мучашан звездам—социализм сеҥымашын с и м в о л ж ы м пыжыктыме.

* * *

... Машина олан центрешыже шогале. Ме балконан, лапка крышан изи пӧрт воктене шогена. „Тыште илен Сталин!"—тыге мемнан коклаште кажныже шона.

Эртыше курымын мучаштыже тиде пӧртын озаж дечын Сталинын ачаже—Виссарион Джугашвили ик комнатым налын. Тид деч вара шуко ий эртен...

...Кызыт пӧртым тӱрлеман кӱ-шамыч дене оптымо павильон дене авырыме. Кӱшычын яндау дене леведме.

Пӧрт омса почылтын. Ме комнатыш эркын пурена.

...Ковер дене леведме лопка топчан. Комната покшелне ӱстел шога. Пырдыж воктене лапка шкаф, тудын ӱмбалне той самовар шога. Кӱртньӧ дене вӱдылмӧ шондык да луклаште пу тубаретка-шамыч ш и н ч а т. Пырдыжыште имым кераш лӱмын ыштыме изи кӱпчык кеча.

Ик пырдыжыште мраморный оҥам пудалыме. Тушто возымо: „Здесь родился 21 декабря 1879 года и провел свое детство до 1883 года великий Сталин".*

— Тыште илен Сталин!

Комнатым ме шуко жап ончышна. Тушечын лекмат ок шу. Кӧ тыште лийын гын, чылалан тиде скромный сталинский комнатыште мо улмым пӱтынек курымешлан шарныме шуэш. Иосиф Сталин шочмо пӧрт нерген шарнымашым пырля нангаймыме шуэш...

Пӧрт воктенак кугу выставкым—Сталин музейым почмо. Выставкын кайышыла мемнам сопровождатлыше Григорий Васильевич Касрадзе Иосиф Виссарионович Сталинын йоча годсо илышыже нерген каласкала.

Тудо ожнысо кече-шамычым — пырля тунемме годсо Горийский школым, Тифлисский семинарийым шарна. Мемнан ончылан юный Сталинын образше кушкеш.

1888 ийыште Иосиф духовный училищыште тунемаш тӱҥалеш. Первый кече гычак тудо тыршен тунемаш тӱҥалын,—ойла Григорий Васильевич.—Иосиф пеш способный ученик лийын. Горийский училищым тунемын пытарымекыже тудым сай ученикла кӧра Тифлисский семинарийыш рекомендоватлен"...

„А паледа, йорлын эргыжлан семинарийыш пураш кушктылгак лийын огыл"...-Григорий Васильевич Касрадзе умбакыжым ойла.

Выставкыште ме 1892 ий 1 июльысо 13 номеран „Духовный вестник Грузинского экзархата" журналым ужын у л ы н а. Тушто возымо: „3-шо классыш переводитлаш йӧршӧ улыт: 1-ше разряд.

1) Джугашвили Иосиф"...

Сталин йолташ класс гыч классыш кӱкшӧ отметка дене вончен.

* * *

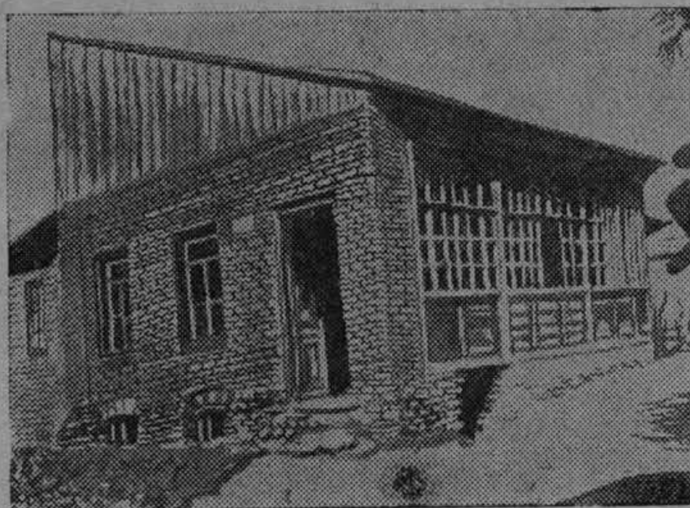
Курыклам кас шыкшын петырмыже годым уремлаште тул чӱкталте, ме музей гыч лекна. Кум кумда, волгыдо заллаште Сталинын илышыжым да кучедалмашыжым ончыктышо шӱдӧ дене рукопись, книга, снимке, скульптор, сӱрет-шамычым ужна.

Ме тиде кастене волноватлымаш да моктанымаш дене айдеме нерген шонышна, кудын лӱмжӧ пиалын символжо, мемнан кокла гыч кажныжын илышыштыже эн сай да шерге символ лийын.

Ме вождь нерген, великий Сталин нерген шонышна!

Всеволод Земной.

Грузия, Гори.

Тиде пӧртыштӧ И. В. Сталин йолташ шочын да йоча жапшым эртарен.

*) Тыште 1879 ий 21 декабрьыште великий Сталин шочын да 1883 ий мартен шкенжын йоча годсо илышыжым эртарен.

НИНА ЙОШКАР АРМИЙЛАН ПӦЛЕКЫМ ЯМДЫЛА

Неклюдова Нина изиже годсекак имньым пеш йӧратен. Нинан ныл ияш улмыж годым ачаже Казань олаште пашам ыштен. Тунам тудлан имне-шамычым шагал ужаш логалын. Тудым уремышке шуэн луктыныт. Вара Нина ачаж деч модыш имньым налын пуаш йодын. Тудын йодмыжым шуктеныт. Изи Нина модыш дене жапым веселан эртарен. Адак изажын книгаштыже сӱретлыме имньым кычалын. Кастене изажлан кагазеш имне-шамычым сӱретлыктен. Модаш коштмыжо годым, Нина модыш имньыжым эре пырля кондыштын.

Нинан ачаже ветеринарный врач улмаш. Икмыняр жап гыч тудым Звенига поселокышко ветврачлан колтат. Тиде Ниналан угларак сай лийын. Тыште тудо кажне кечын колхозник-шамычын имне дене эртен каймыштым ужын. Адак ачаж дене пырля ветеринарный пунктышко кошташ тӱҥалын, тушто ачаже имне ӱмбалан шынден коштыктен, имньым вӱдыктен. Нина тушко кажне кечын коштын. Тыге жапым эртарымыже тудлан пеш келшен. Кастене аважлан кечгут мом ыштымыже нерген куанен каласкален. Нинан ачаже вес специальность дене пашам ышташ тӱҥалын. Но Нина имньым йӧратымашыжым тугак монден ок керт. В а ш к е Звенига райфон „Руслан" кличкан имне деке кошташ тӱҥалеш. Тудо имне пеш осал, южгынам конюхымат вӱташке огеш пурто улмаш. Нина тудлан киндым, чӱчкыдын сакырым пуэн. Тудым кажне кечын эрыктен, мушкаш полшен. Нинам имне йӧраташ тӱҥалын. „Руслан" тудын толмыжлан рокмалтен велэ шоген. Тыге „Руслан" имне Нинан пагалмыже лиеш.

Конюх уке лийме жапыште Нина кум кече годым конюх олмеш пашам ыштен. тудо имньым ончен моштымыжым кокымшо ганалан раш ончыктен пуэн. Тудын имньым налыкташ да тудым Йошкар Армийлан сайын ончен кушташ шонен коштмыжо монҥалтын огыл. Нинан шонымыжым ачаже 1938 ий август тылзыште шукта. Тудлан кок тылзат пелаш чомам налын пуа. Тыге Нинан мечта шукталтеш. Садланак чомажланат „Мечта" кличкым пуа. Тудо ачажын пӧлекшым йӧратен ончаш тӱҥалын, тудлан сай условийым создаватлен. Кажне кечын кочкаш пумо деч ончыч чомам эрыкта, служитлаш туныкта. Чомам Нина веле пукшен. Чомам налмеке, Нина вигак тренироватлаш тӱҥалын. „Мечта" кажне кечын кушкеш да сылнештеш. Тиде жапыштак Нина Звенига средний школын 8-ше классыштыже тунемын гынат, чома дене заниматлаш жапым муын.

Кеҥежым тудым Волга энгерыш йӱштылташ, мушкаш коштыктен. Эн ондак „Мечта вӱдыш пураш лӱдын, а варажым Нинан кӱштымыжӧ почеш пураш тӱҥалын. Адак тудын дене заниматлаш олыкыш, чодраш коштын, тушто препятствийым налаш туныктен. Кызыт „Мечта" Нинан кӱштымыжӧ почеш ятыр номерым исполнялта.

Нина 9 тылзаш „Мечтам" издерышке кычкен, „Свобода" колхозышко шудылан миен. Первый гана 8 километрым ик пуд шудо дене 40 минут кудалын.

Нина „Мечта" верч кажне кечын тырша, теле жаплан кормам кеҥежымак ямдылен.

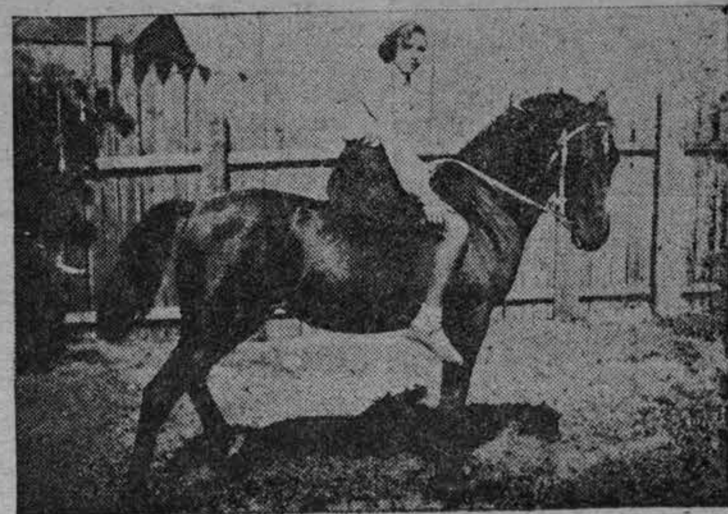
Тений чомалан ият нелэ темын.

Нина имне нерген тӱрлӧ книга-шамычым, утларакшым имньым ончен куштымо да дрессироватлыме нерген лудеш. Тудын комнатыштыже шуко тӱрлӧ имне сӱрет-шамыч уледат. Адак альбомжат имне сӱрет дене темалтын.

Тений тудо 9 классыште отлично отметка дене тунемеш. Адак пионер вожатыйлан пашам ышта.

Нина расписаний почеш пашам ышта. „Мечта" дене заниматлаш кажне кечын ик шагатым ойра. Школыш каймыж деч ончыч „Мечталан" кочкаш пуа, 15 минут жап тренироватла. Тыге Нина „Мечтам" воспитатла, Йошкар Армийлан ямдыла.

Мих. Толстухин.

Снимкыште: пионерка Нина шкенжын „Мечта" имньыже дене.

Подпольный коммунистический газета

Французский правительство ныла коммунистический газета-шамычым печатлаш чарен. Тугеат, коммунист-шамыч „Юманите“ („Человечество“) газетым чарныде шолып луктыт. Тудым машинкеш печатлат. Тиде газетын южо номерышт 15 страницан лектыт.

Пашазе-шамыч „Юманите“ газетым кружоклаште лудыт. Газета гыч Советский Союзысо илышым палем налыт.

Английын йомдарымашыже

Англия войнам тӱҥалме годсек теҥызыште 1.526 еҥым йомдарен. Нунын кокла гыч торговой судна-шамычым вӱд йымак волтен колтымо дене 250 еҥ колен.

Авиацийыште 370 еҥым йомдарыме.

Японийыште пожар лиеден

Пытартыш кечылаште Японийын ятыр олалаштыже кугу пожар лиеденыт. Окаяма олаште муниципалитет пӧрт (городской управлений) йӧршеш йӱлен. Пожар годым 10 еҥ чот сусырген.

Немуро олаште 90 пӧрт йӱлен. Тулышто ӱдрамаш ныл йочаже дене колен. 1 еҥ чот сусырген.

Английский горняк-шамыч огыт сдатлалт

Войналан лийын Английыште продуктлан ак эре кӱза. А пашазе-шамычлан пашадарым огыт кӱзыктӧ. Садланак нуно забастовкым ыштат.

Южный Уэльысе горняк-шамычын требоватлымыштлан пашадарым изишак ешарыме. Пашазе-шамыч пашадарым эше кугемдаш требоватлат.

Японец-шамычын тылыштыже действоватлыше партизанский отряд-шамыч китайский армийлан кугу полышым пуэн огыт. Партизанский отряд-шамыч коклаште ӱдрамаш-шамычын отрядыштат шуко улыт. Снимкыште: ӱдрамаш партизанский отрядын участницаже-шамыч. Пурлаште — ончыл планыштыже отрядын командирже.

Мемнан классна кузе ончыко лекте

Мемнан 7-ше класс 1-ше чырыкыште школыштына эн ончыл верыш лекте. Кузе тиде лийын? Сентябрь тылзе гычак ме соревноватлаш тӱҥална, рече кодыде школыш кошташ да начарынрак тунемше-шамычлан полшен шоген улына. Тунемше-шамыч коклаште классный руководительна тунуктышо Козырев Т. И. умылтарымаш пашам сайын ыштен шога.

Тидын деч посна, мемнан классыште тылзылан ик гана „Отличник“ лӱман пырдыж газета лектын шога. Газетна сылне, сай сӱрет-шамычан. Тудым йоча-шамыч йӧратат, тушко активнын возен шогат. Газета гоч ме сай да отлично тунемше-шамычын тунемме опытышт нерген, тунемаш ӧрканыше-шамыч нерген возена. Газетна тунеммаште пеш кугун полша.

7-ше классын организаторжо — **Яперов Вася.**

Ронго район, Кужмарий НСШ.

Авиамодельный кружок почылто

Кружокышто 13 пионер-школьник-шамыч членлан шогат. Занятий аккуратно эрт аралтеш. Але марте йоча-шамыч ятыр авиамодельым ыштеныт. Мый гын аэропланын модельжым ыштенам.

Лошкин Ваня.

Кугенер начальный школа, Ронго район.

Школьник-шамыч яра жапым яндар южышто эртарат (Йошкар-Ола). Снимкыште (шола гыч) Иванова Ляля, Иванов Аля да Николаев Женя издер дене мунчалтат.

Фото М. Чуршуковын.

Карман-курыкыш поход

1940 ийысе теле каникул жапыште, 2 гыч 8-ше январь марте Марийский АССР Наркомпрос пеленсе Детский Туристический Станций Йошкар-Ола Научно-краеведческий музейын вуйлатымыже почеш туристический походым организоватла. Походышко 12 тунемше-отличник-шамыч каят. Нуно Морко районысо Карман-курык кӱкшакам обследоватлаш тӱҥалыт.

Шушаш кечылаште походыш каяшлан ямдылалтмаш тӱҥалеш. Походыш кайышашлык-шамычын выносливостьышт, верым ориентироватлен моштымашышт проверитлалтеш.

Поход годым участник-шамыч дикий животный-шамычын да кайык-шамычын илышыштым изучатлаш тӱҥалыт.

Республиканский музейын научный пашаенже — Г. Модин.

Чыла нерген кӱчыкын

● Вес эллаште волгалтарыше карандашым ышташ тӱҥалыныт. Тыгай карандаш дене пычкемыштат возаш лиеш.

Карандашын корпусшо шемалге пластмасса гыч, а грифель шындымаш мучашыже вошт койшо пластмасса гыч ышталтыныт. Карандашын мучаштыже пеш изи электрический лампочкым шындыме. А корпусышто изи батарейка уло. Кнопкым темдалмек лампочка йӱлаш тӱҥалеш, тыге кагазым волгатара.

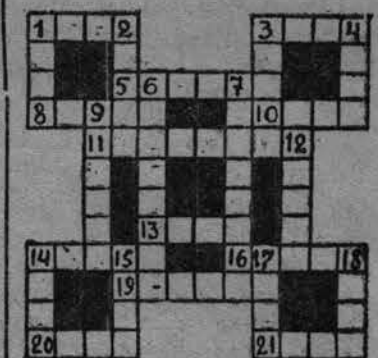
● Австралийыште кукабурра лӱман кайык уло. Тудын мурымыжо айдемын воштылмыжла шокта. Австралийыште тиде кайыкым пеш йӧратат. Тудын мурымыжым чӱчкыдын радио дене передаватлат. Кукабурра пеш полезный кайык. Кома-коля, кишке-шамычым кочкеш.

● Шукерте огыл Италийыште Лукка ола лишне кугу воздушный катастрофа лийын. Милан гыч Римыш чеҥештен кайше кум бомбардировщик шаланен. 18 еҥ гыч 5 еҥ гына парашют дене утаралтыныт. Молышт коленыт.

Кроссвордым кузе составитлаш да кузе тудым палаш?

Кроссвордыштат чайнвордысо семынак кажне клеткылашке буква-шамыч шындалтыт. Туштат ик мутын букваже-шамыч вес мутын букваже лийыт. Но кроссвордышто мут-шамыч иктые почеш весе огыт шого. Туштат мут-шамыч цифр шындыман клеткыла гыч тӱҥалыт, но нуно горизонтально да вертикально лийыт. Горизонтальный мут-шамыч кӱчыкын пурлашкыла лудалтыт, вертикальный-шамыч — кӱшыч ӱлкӧ. Мут-шамычын мучашышт шке вияш корнышт ош клетке пытымашке лиеш. Мутлан: „Олык“ мутым налына. Тудо

„1“ цифр гыч тӱҥалеш да „2“ цифреш пыта. Моланже раш: тудын вияш корныштыжо клетке уке. Ӱлкыла уло, но ик мут чайнвордысо семын лук гыч кагырген каен огеш керт. Ынде „бланк“ мутым налына. Тудо „3“ цифр шогымаш клетке гыч тӱҥалын, шемемдыме клетке деке шумешке кая, тушто тудын мучашыже лиеш.

Вот кроссворд тыге ышталтын.

Кроссвордым составитлыме годым симметрийым шотыш налаш кӱлеш. Тудым иктаж могай сӱрет ӱмбалан составитлаш кӱлеш, тыге кроссворд утларак интересный лиеш.

Подзорный труба ден бинокль нерген

Те прогулко гыч изи ягылгыше кӱйым конден улыда. Тушто изи крупинка-шамыч йылгыжыт. Тудым кугемдыше яндау гоч ончаш гын, пеш интересно ыле. Но тендан кугемдыше яндауда уке, очыни. Тыгай годым кузе лийман?

Тидлан пеш простой йӧным муаш лиеш. Яндау атыш вӱдым темымек тудын гоч кӱйым ончыза. Тунам те изи крупинка-шамычын кугеммыштым ужыда. Тыге те слюда ден полевой шпатым пален налыда.

Пеш ожно кугемдыше яндаум ыштен моштен огытыл. Садланак тунам изи предмет-шамычым тыге онченыт.

Тораште улшо предмет-шамычым кузе ончыман?

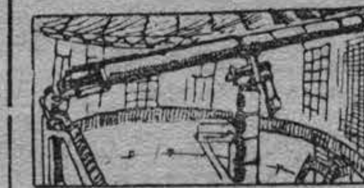
Тидлан подзорный труба ден бинокль-шамыч улыт. Подзорный труба кугу труба гай. Металл але пушеҥге гыч ышталтеш. Тушко торасе предметым кугемдыше оптический яндаум шындат.

Бинокль — удобствылан лийын йыгыре ушымо кок подзорный труба-шамыч.

Подзорный трубам кӧ шонен луктын?

Тидым наука эше раш пален налын огыл. Но тудым йоча-шамыч ыштен манын, шотлат.

Голландийын Миддельбург олаштыже йоча-шамыч тӱшкан модын улмаш. Нуно оптический яндаум мумек тудым простой трубаш пыжыктен шынденыт. Тыге случайно подзорный труба ышталтын. Тиде 350 ий ончыч лийын.

Адакшым подзорный трубам голландец Липперсей шонен луктын манын шотлат.

У зрительный труба нерген уверым вашке знаменитый ученый Галилей пален налын.

Тудо тиддеч вара шкаланже подзорный трубам ышта.

Тудын гоч ончен Галилей шуко открытий-шамычым ыштен.

Оптический яндаум изобретатлыме деч ончыч тораште улшо предметым выпуклый изумруд гоч онченыт. Римский император Нерон близорукий улмаш. Садланак тудо гладиатор-шамычын кучедалмыштым изумруд гоч ончен.

Отв. редактор — **И. М. МУЗУРОВ.**

Уполн. Марглавлита № А—1121. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.